

Ez vagy az? Egy produkciós kísérlet eredményei

Tóth Enikő (DE)

Az előadás célja egy produkciós kísérlet eredményeinek bemutatása, amely a magyar mutató névmási módosító indexikális használatát befolyásoló tényezők feltárására irányult (*ezt a babát vs. azt a babát*). A magyar mutató névmások megválasztását alapvetően a beszélőtől való távolság határozza meg, azonban más tényezők, például a figyelemirányulás, vagy a beszélő részéről egyfajta egyéni viszonyulás is szerepet játszhat (l. Laczkó 2008, Laczkó-Tátrai 2012). A kétosztatú mutató névmási rendszerrel bíró nyelvek névmáshasználatának kutatásakor az utóbbi időben egyre fontosabbá vált a beszédpartner szerepének vizsgálata, hiszen, ahogy arra Peeters & Özyürek 2016 rámutat, a hagyományos, beszélő-centrikus, a pusztán fizikai proximitáson alapuló elemzések nem kielégítőek, és felmerül az a kérdés, hogy milyen más, a közös figyelmi jelenet létrehozását is elősegítő faktorok játszhatnak szerepet a mutató névmások megválasztásában.

Jelen kísérlet a távolság (a beszélőhöz közel vagy távol lévő entitás), a közös figyelmi jelenet (annak létrejötte illetve hiánya a beszélő, a beszédpartner és a referált entitás között) és a rámutató gesztus (annak megléte vagy hiánya a beszélő részéről) faktorok hatását vizsgálta a magyar mutató névmási módosítók indexikális használatára egy online kérdőív segítségével. A dizájn Peeters és mtsi. 2014 a holland nyelvre elvégzett kísérletén alapul. A kérdőívben fotók jelenítették meg a fenti kondíciók különböző variációit a beszélő, a beszédpartner és egy referált entitás között. A beszélő mellett egy szövegbuborékban jelent meg a tesztmondat, a résztvevők, a beszélő helyébe képzelve magukat, a két mutató névmási módosító között választottak (például *Tegnap varrtam ezt/azt a babát.*) A tesztben 32 item és 16 filler szerepelt. A tesztet 101 fő töltötte ki.

Az elemzés (ismételt méréses ANOVA) azt mutatta, hogy mindhárom változónak fő hatása van a névmások megválasztására, illetve gyenge interakció detektálható a távolság és a közös figyelmi jelenet változók között. Tehát, a hagyományos, a beszélőtől való távolság faktor mellett más tényezők, valamint ezek egymással való interakciója is befolyásolja a magyar mutató névmások megválasztását.

Irodalom

- Laczkó, K. 2008. A mutató névmási deixisről. *Általános Nyelvészeti Tanulmányok* 22: 309–47.
- Laczkó, K. & Tátrai, Sz. 2012. Személyek és/vagy dolgok. In Tolcsvai Nagy G. & Tátrai Sz. (szerk.): *Konstrukció és jelentés*. Budapest: ELTE, 231-257.
- Peeters, D., Z. Azar, & A. Özyürek 2014. The interplay between joint attention, physical proximity, and pointing gesture in demonstrative choice. In P. Bello, M. Guarini, M. McShane, & B. Scassellati (eds.) *Proceedings of the 36th Annual Meeting of the Cognitive Science Society*. Austin, TX : Cognitive Science Society, 1144-1149.
- Peeters D. and A. Özyürek 2016. This and That Revisited: A Social and Multimodal Approach to Spatial Demonstratives. *Frontiers in Psychology* 7. Article 222.